

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในแถบตะวันตกได้ เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก การถ่ายทอดวิทยาการต่าง ๆ จำเป็นต้องอาศัยภาษาเป็นสื่อกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาที่นิยมใช้มากที่สุดทั่วโลก สำหรับบทบาทของภาษาอังกฤษในประเทศไทยนั้น นอกจากจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้วิทยาการใหม่ ๆ แล้ว ยังมีบทบาทในการติดต่อธุรกิจทั่วไปและธุรกิจท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นสื่อในด้านนันทนาการต่าง ๆ อีกด้วย อาทิ ภาพยนตร์ เพลง นวนิยาย เรื่องสั้น ฯลฯ

ความสำคัญของภาษาอังกฤษ จึงมีผลกระทบโดยตรงต่อการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา จะเห็นได้ว่า เดิมทีเดียวที่ภาษาอังกฤษถูกจัดไว้เป็นวิชาบังคับ และในปัจจุบันแม้ว่าหลักสูตรจะเปิดกว้างให้วิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาเลือกตามความสนใจและความถนัดของนักเรียน ดังปรากฏในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ภาษาอังกฤษยังคงมีความสำคัญเป็นวิชาบังคับเลือกอยู่ (นพมาศ รัตนาศรีดากุล 2524: 7)

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการสอนภาษาต่างประเทศนั้น พรรณินี สาคกริก (Panninee Sagarik 1979: 9-10) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศในประเทศไทยในทศวรรษที่แล้วมาว่า

การสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยส่วนใหญ่ จะมีแนวโน้มไปในทางการสอนเกี่ยวกับภาษา ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบไวยากรณ์ และการแปล (Grammar Translation Approach) และการสอนแบบโครงสร้าง (Structural Approach) ซึ่งเห็นความรู้ด้านโครงสร้างและไวยากรณ์เป็นสำคัญ การเรียนการสอนด้วยวิธีนี้ มีผลทำให้ผู้เรียนมีความรู้ทางไวยากรณ์ แต่ขณะเดียวกัน ก็ไม่สามารถที่จะนำความรู้นั้นไปใช้ได้อย่างจริงจัง

ในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกันนี้เอง การเรียนการสอนภาษาในต่างประเทศก็มีลักษณะเน้นโครงสร้างทางภาษาเช่นเดียวกัน โดยที่ผู้เรียนไม่ได้รับการเน้นให้นำเอาสิ่งที่เรียนไปใช้ในการสื่อความหมายในชีวิตจริง รูปประโยคที่ปรากฏในบทเรียน มักจะยึดหลักให้สอดคล้องตามโครงสร้างทางภาษาที่ต้องการสอน โดยมีได้คำหนึ่งว่ารูปประโยคนั้นจะใช้ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่ ซึ่งทำให้ขาดความเป็นธรรมชาติ (D.A. Wilkins 1974: 22-23)

นอกจากนี้ แอล จี อเล็กซานเดอร์ (L.G. Alexander 1976: 92) ยังมีความเห็นเสริมว่า การเรียนการสอนที่เพ่งเล็งในเรื่องไวยากรณ์มากเกินไป ทำให้ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริง

จากจุดอ่อนของการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นโครงสร้างไวยากรณ์ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวที่จะปรับปรุงแนวทางการสอนภาษา จนในที่สุดเกิดแนวคิดในการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำภาษาที่เรียน ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน แทนที่จะศึกษาแต่โครงสร้างของภาษา

มาร์จี เอส เบิร์นส์ (Margie S. Berns 1983: 5) กล่าวถึงการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารว่าเกิดจากการตระหนักถึงความจริงที่ว่า ความรู้และความสามารถในการใช้รูปแบบไวยากรณ์และโครงสร้างแต่เพียงอย่างเดียว ไม่เพียงพอที่จะเตรียมผู้เรียนให้ใช้ภาษาที่เรียนอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม เมื่อต้องสื่อสารจริงกับบุคคลอื่น

สำหรับประเทศไทย ได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการสอนภาษาต่างประเทศให้เป็นไปตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารเช่นกัน ดังที่ อมรา แสงจันทร์ (2524: 11-12) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารว่า เป็นแนวการสอน

ที่มีจุดมุ่งหมายเน้นการเรียนรู้ภาษาเพื่อสื่อความหมายเป็นสำคัญ ซึ่งตรงกันข้ามกับแนวการสอนแบบไวยากรณ์และแนวการสอนที่ยึดหลักการศึกษาและอธิบายภาษา ของนักภาษาศาสตร์ เป็นสำคัญ เนื่องจากแนวการสอนเพื่อการสื่อสารนี้จะเน้นหน้าที่ (Function) ของโครงสร้างต่าง ๆ ของภาษา ที่ใช้ในการสื่อความหมาย

นอกจากนี้ อุไรวรรณ ศฤงคารันต์ 2527: 96) ซึ่งทำวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูสอนภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาเกี่ยวกับแนวการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ได้สรุปความคิดเห็นของครูสอนภาษาอังกฤษในวงกลางและส่วนภูมิภาคไว้ว่า ครูส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากกว่า แนวการสอนเพื่อการสื่อสารเหมาะกับสภาพการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย และเป็นแนวการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ แนวการสอนเพื่อการสื่อสารยังเป็นการสอนที่ยึดหลักการเรียนรู้หรือรับรู้ตามธรรมชาติ ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถนำภาษาอังกฤษไปใช้ในการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวัน และในการศึกษาต่อได้ ผู้เรียนจึงเห็นประโยชน์ของการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการสื่อสาร

เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการสอนภาษาดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า เกิดขึ้นจากแนวคิดของนักภาษาศาสตร์ และนักสังคมภาษาศาสตร์ ดังเช่น คริสโตเฟอร์ เอ็น แคนด์ลีน (Christopher N. Candlin 1981: 25) นักภาษาศาสตร์ ซึ่งให้ความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของหน้าที่ในการสื่อสารของภาษาว่า

นับเป็นโชคดีในช่วง 4-5 ปี ที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงในการมอง "ภาษา" ของนักภาษาศาสตร์ และนักภาษาศาสตร์ประยุกต์ การเบนความสนใจทางภาษาศาสตร์เชิงพรรณนา (Descriptive Linguistics) จากความสนใจเดิมเรื่องโครงสร้างประโยค (Syntax) ไปสู่เรื่องของความหมาย (Semantics) และการใช้ภาษาในทางปฏิบัติ (Pragmatics) ทำให้นักภาษาศาสตร์ประยุกต์ต้องเปลี่ยนลักษณะการตั้งคำถามจากเดิมที่ว่า 'ประโยค x ที่ปรากฏมีโครงสร้างอย่างไร' เป็นคำถามในลักษณะใหม่ว่า 'ประโยค x ที่ปรากฏมีหน้าที่ในการสื่อสารอย่างไรบ้าง เมื่อปรากฏในข้อความต่าง ๆ ในสถานการณ์สื่อสาร (Communicative Contexts) ที่ต่างกันออกไป'

สำหรับแนวคิดของนักสังคมศาสตร์ เช่น เดล ไฮม์ส์ (Dell Hymes 1979: 19) ลีโอ เลิฟเดย์ (Leo Loveday 1982: 177) และไมเคิล คาเนล (Michael Canale 1983: 7-14) ต่างมีความเห็นพ้องกันเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาว่า ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลักที่สำคัญ อย่างหนึ่งได้แก่ ความรู้ ความสามารถในการใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ทางสังคมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญควรแก่การพิจารณาในการเรียนการสอนภาษา

อนึ่ง แนวคิดในการเรียนการสอนภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางสังคมได้พัฒนามาจากความคิดของนักมานุษยวิทยา ชื่อ บี มาลินอฟสกี (B. Malinowski อ้างถึงใน H.H. Stern 1983: 207) ซึ่งได้กล่าวถึงการเรียนภาษาของกลุ่มชนที่อยู่ในสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างกันออกไปว่า ต้องคำนึงถึง การศึกษาสภาพแวดล้อมทางสังคม และ วัฒนธรรมของกลุ่มชนที่พูดภาษานั้นไว้ด้วย ความคิดดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจาก ดับบลิว ลาบอฟ (W. Labov 1971: 153) ซึ่งได้กล่าวเสริมไว้ในทำนองเดียวกันว่า การเรียนภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ ได้แก่การเรียนภาษาที่เจ้าของภาษาใช้ในการติดต่อกันในชีวิตประจำวัน

เอเลียน ไชก้า (Eliene Chaika 1982: 2) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการศึกษาการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันว่า เป็นภาษาที่ใช้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น เมื่อพูดกับเพื่อน คนในครอบครัว คนแปลกหน้า ฯลฯ และการศึกษาภาษาที่ใช้ในกลุ่มชนที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกันจะทำให้ทราบถึงสถานภาพทางสังคมและค่านิยมของคนในสังคม ในทางกลับกัน สถานะสังคมก็มีบทบาทในการกำหนดว่าเมื่อใด และสถานการณ์ใดควรใช้คำพูดอย่างไร และจะพัฒนาวิธีการพูดให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคม หรือให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้นได้อย่างไร

ฉะนั้นการเรียนภาษาโดยศึกษาภาษาที่เจ้าของภาษาใช้จริงจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการใช้ภาษาที่ยอมรับว่าเหมาะสมในสังคมหนึ่งอาจไม่เหมาะสมหรือสุภาพสำหรับอีกสังคมหนึ่งได้ ดังที่เดล ไฮม์ส์ (Dell Hymes 1979: 19) ให้ความเห็นเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคมใหม่ไว้ว่า นอกจากผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการใช้ไวยากรณ์ได้อย่างถูกต้องแล้ว ผู้เรียนยังต้องเรียนรู้ภาษาที่ใช้กันอยู่จริง และเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้นว่าเหมาะสมด้วย

จอห์น มันบี (John Munby 1978: 23) ได้รวบรวมความคิดของนักภาษาศาสตร์ ที่ให้ความสำคัญต่อการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางสังคม (Social Context) และสรุปว่า นักสังคมภาษาศาสตร์ เช่น เดล ไฮม์ส์ (Dell Hymes) โรเบิร์ต คูเปอร์ (Robert Cooper) และเฮนรี วิดโดว์สัน (Henry Widdowson) ต่างเห็นพ้องกันว่า กฎของการใช้ภาษา (Rule of Use) นั้นมีอยู่ ซึ่งหากปราศจากกฎดังกล่าวแล้วกฎทาง ไวยากรณ์จะไร้ประโยชน์ ดังนั้นครูจึงควรสอนให้ผู้เรียนรู้จักกฎของการใช้ภาษาและ ลักษณะภาษาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ทางสังคม ที่เกี่ยวข้อง ความคิดเห็นดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับความเห็นของไมเคิล คาเนล (Michael Canale 1983: 7) ที่ว่า การเรียนรู้การใช้ภาษาในสังคมใหม่ให้ได้ผลดี ผู้เรียนต้องมีความรู้ ความสามารถ ในการใช้ข้อความที่เหมาะสมกับสถานการณ์ทางสังคมขณะนั้น

สำหรับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง จุดประสงค์การเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ทางสังคมเช่นกัน จะเห็นได้จากจุดประสงค์รายวิชา ภาษาอังกฤษ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (กระทรวงศึกษาธิการ 2523: 40) ซึ่งระบุให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านความรู้และความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ เพื่อสื่อสารอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับกาลเทศะและเพื่อส่งเสริมความเข้าใจ ในวัฒนธรรมของชนชาติเจ้าของภาษา อันจะนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน

จากจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การสอน ภาษาอังกฤษเพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เหมาะสมกับสถานการณ์หรือกาลเทศะ กำลังมีบทบาทสำคัญในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรแก่การศึกษาว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นสูงสุดของระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้เรียนภาษาอังกฤษตาม หลักสูตรปัจจุบัน จะมีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษที่เหมาะสมกับสถานการณ์ทาง สังคมเพียงใด ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป อันจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถ ในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชา ภาษาอังกฤษ ฉบับปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษที่เหมาะสมกับสถานการณ์ทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาจากความเหมาะสมในการใช้ภาษาตามจุดประสงค์ในการสื่อสาร สถานที่ที่เกิดการสื่อสาร หัวเรื่องในการสื่อสาร และบทบาทสถานภาพทางสังคมของผู้ร่วมสื่อสาร

ขอบเขตในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แผนการเรียนวิชาสามัญ 3 แผนการเรียนได้แก่ แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ แผนการเรียนภาษาอังกฤษ-คณิตศาสตร์ และแผนการเรียนภาษาอังกฤษ-ภาษาต่างประเทศ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร
2. การวิจัยครั้งนี้มีได้คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเพศ อายุ ภูมิหลังด้านการเรียน เชื้อชนชั้นภูมิ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว และ เศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างประชากร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ หมายถึง ความสามารถในการใช้โครงสร้างทางไวยากรณ์อังกฤษที่เหมาะสมเพื่อสื่อความหมายที่สอดคล้องกับสถานการณ์และเป็นที่ยอมรับของสังคมเจ้าของภาษา
2. สถานการณ์ทางสังคม หมายถึง ตัวแปรที่กำหนดความเหมาะสมในการใช้ภาษาอันได้แก่
  - 2.1 จุดประสงค์ในการสื่อสาร (Purpose or Function) เช่นการให้ข้อเท็จจริง การออกคำสั่ง การขอร้อง
  - 2.2 สถานที่ที่เกิดการสื่อสาร (Setting or Situation) เช่น ที่บ้าน ที่โรงเรียน ที่ร้านค้า

2.3 หัวเรื่องในการสื่อสาร (Topic) เช่น เรื่องการเรียน เรื่องงาน เรื่องสุขภาพ

2.4 บทบาทและสถานภาพทางสังคมของผู้ร่วมสื่อสาร (Role and Status of the Interactors) เช่น ครูกับนักเรียน เพื่อนกับเพื่อน คนแปลกหน้ากับคนแปลกหน้า

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร แผนการเรียนวิชาสามัญ 3 แผนการเรียน ได้แก่ แผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ แผนการเรียนภาษาอังกฤษ-คณิตศาสตร์ และแผนการเรียนภาษาอังกฤษ-ภาษาต่างประเทศ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากการวิจัย

1. เป็นแนวทางแก่ครูสอนภาษาอังกฤษในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ทางสังคมมากยิ่งขึ้น
2. เป็นแนวทางแก่ผู้จัดทำแบบเรียน ในการเลือกปรับปรุงเนื้อหาโดยเน้นความสำคัญของการใช้ภาษาอังกฤษที่เหมาะสมกับสถานการณ์
3. เป็นแนวทางแก่นักศึกษาและผู้สนใจการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ในการวิจัยต่อไป